

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

(εαρινό εξάμηνο 2012-13)

A. Διάγραμμα παραδόσεων

Επιστήμη, φιλοσοφία και μεθοδολογία του δικαίου-Νομική δογματική και νομικός σκεπτικισμός-Η νομική ως πνευματική, κοινωνική και πρακτική επιστήμη-Νομική θεωρία και πράξη-Η δικαιοδοτική πράξη-Ερμηνεία (και εφαρμογή) του δικαίου-Η παραδοσιακή διδασκαλία: η προτεραιότητα της γραμματικής ερμηνείας και η ιστορική (υποκειμενική) ερμηνεία-Δίκαιο, γλώσσα και σημειολογία-Το πρόβλημα του νοήματος-Οι θεωρίες της απεικόνισως-Θεωρίες του νοήματος ως χρήσεως-Το πρόβλημα του νοήματος στη γλώσσα του δικαίου-Το πρόβλημα των ασαφειών στα νομοθετικά κείμενα-Ο χαρακτήρας της γλώσσας του δικαίου-Διατάξεις και κανόνες δικαίου-Πραγματολογικά, σημασιολογικά και συντακτικά προβλήματα των κανόνων-Γλωσσικά γνωρίσματα των κανόνων δικαίου-Συστηματική και τελολογική (αντικειμενική) ερμηνεία- Τα κενά του δικαίου-Αρχές του δικαίου-Η ενότητα της ερμηνείας-Αναστοχαστική ισορροπία (*reflective equilibrium*)-Εφαρμογή του δικαίου-Ο δικανικός συλλογισμός-Το πρόβλημα της τελέσεως συλλογισμών με κανόνες δικαίου-Γνώση και κρίση κατά την ερμηνεία και την εφαρμογή του δικαίου

B. Θέματα εργασιών, βιβλιογραφία κ. λπ.

Γενική θεματική: *Ερμηνεία του δικαίου και μέθοδος της αναστοχαστικής ισορροπίας*
Θέματα εργασιών (ενδεικτικά): *κανόνες και αρχές δικαίου-το ζήτημα της διακριτικής ευχέρειας του δικαστή-ερμηνευτισμός (interpretivism) και παραδοσιακή μεθοδολογία-ερμηνευτικός κύκλος-πράξη και πρακτικοί λόγοι-(αντ)επιχειρηματολογία*

Προτεινόμενη βιβλιογραφία

Αραβαντινός, Ι. Π., *Στοιχεία μεθοδολογίας του δικαίου Α-Β* (Αθήνα, χ. χρ.), του ίδιου, *Εισαγωγή στην επιστήμη του δικαίου* (Αθήνα, 2^η έκδ. 1983), Βασιλόγιαννης, Φ. Κ., «Η 'νομική μέθοδος'», in Νικόλαος Ν. Σαρίπολος (Αθήνα, 2011), Βιοβιδάκης, Στ., *Η υφή της ηθικής πραγματικότητας* (Αθήνα, 2009), Βουτσάκης, Β., «Η αρχή της αναλογικότητας», in *Όψεις του κράτους δικαίου* (Θεσσαλονίκη, 1990), Brandom, R., «Λόγος, έκφραση και φιλοσοφικό εγχείρημα», in *Τί εστί φιλοσοφία*; (Αθήνα, 2005), Γιαννίδης, Ι., *Η αιτιολόγηση των αποφάσεων των ποινικών δικαστηρίων Α-Β* (Αθήνα-Κομοτηνή 1989-2003), Daniels, N., *Justice and Justification* (Cambridge, 1996), Dworkin, R., «Justice and Rights», in *Taking Rights Seriously* (London, 2^η έκδ. 1978), του ίδιου, *Life's Dominion* (New York, 1993), του ίδιου, «Ο Rawls και το δίκαιο», *Ισοπολιτεία* 8 (2004), του ίδιου, *Η αυτοκρατορία του νόμου* (Αθήνα, 2010), του ίδιου, *Justice for Hedgehogs* (Cambridge, Mass., 2011), Engisch, K., *Εισαγωγή στη νομική σκέψη* (Αθήνα, 1981), Greenawalt, K., *Legal Interpretation* (Oxford, 2010), Hart, H. L. A., *The Concept of Law* (Oxford, 2^η έκδ. 1994), Koch, H.-J., *Seminar: Die juristische Methode im Staatsrecht* (Frankfurt a. M., 1977), του ίδιου και Rüßmann, H., *Juristische Begründungslehre* (München, 1982), Larenz, K., *Methodenlehre der Rechtswissenschaft* (Berlin, 6^η έκδ. 1991), Lycan, W. G., *Φιλοσοφία της γλώσσας* (Αθήνα, 2007), Mackie, J. L., *Ηθική* (Αθήνα, 2010), [Marmor, A. και Soames, S.], *Language in the Law* (Oxford, 2011), Μπασάκος, Π., *Επιχείρημα και κρίση* (Αθήνα, 1999), Neumann, U., *Θεωρία της νομικής επιχειρηματολογίας* (Αθήνα, 1996), Ξηροπαΐδης Γ., *Η διαμάχη των ερμηνειών* (Αθήνα, 2008), Παπαγεωργίου, Κ. Α., *Η πολιτική δυνατότητα της δικαιοσύνης* (Αθήνα, 1994), Παπανικολάου, Π., *Μεθοδολογία του ιδιωτικού δικαίου* (Αθήνα-Κομοτηνή, 2000), Perelman, Ch., *Logique juridique* (Paris, 2^η έκδ. 1999), Πορτίδης, Δ., Ψύλλος Στ., και Αναπολιτάνος, Δ., *Λογική* (Αθήνα, 2007), Rawls, J.,

Θεωρία της δικαιοσύνης (Αθήνα, 2001), Scanlon, T. M., «Rawls on Justification», in *The Cambridge Companion to Rawls* (Cambridge, 2003), Sidgwick, H., *The Methods of Ethics* (London, 7^η έκδ. 1907), Σούρλας, Π. Κ., *Θεμελιώδη ζητήματα της μεθοδολογίας του δικαίου* (Αθήνα-Κομοτηνή, 1986), του ιδίου, *Η διαπλοκή δικαίου και πολιτικής* (ό. π., 1989), του ιδίου, *Justi atque injusti scientia* (ό. π., 1995), του ιδίου, «Θεωρία και ερμηνεία του δικαίου», *Ισοπολιτεία* 2 (1998), του ιδίου *Rechtsprinzipien als Handlungsgründe* (Baden-Baden, 2011), Στυρόπουλος, Φ., *Η ερμηνεία του Συντάγματος* (Αθήνα-Κομοτηνή, 1999), Σταμάτης, Στ., *Η θεμελίωση των νομικών κρίσεων* (Θεσσαλονίκη, 8^η έκδ. 2009), Σταυρόπουλος, Ν., «Ερμηνευτικές θεωρίες του δικαίου», *Ισοπολιτεία* 6 (2002), (Τσάτσος, Δ. [επ.]), *Η ερμηνεία του Συντάγματος* (Αθήνα-Κομοτηνή, 1995), Τσάτσος, Κ. Δ., *Το πρόβλημα της ερμηνείας του δικαίου* (Αθήνα, 2^η έκδ. 1978)

Συναφή λήμματα: *Stanford Encyclopedia of Philosophy* (: <http://plato.stanford.edu>)

Οδηγίες: <http://www.jimpryor.net/teaching/guidelines/writing.html>,

<http://www.jimpryor.net/teaching/guidelines/reading.html>

<http://www.jimpryor.net/teaching/vocab/index.html>

<http://www.thanassas.gr/ergasia.pdf>

Γ. «Εξεταστέα ύλη»

1. Για όσους έχουν επιλέξει το εγχειρίδιο του Καθηγητή κ. Σούρλα: οι σελ. 35-116 από το βιβλίο του *Θεμελιώδη ζητήματα της μεθοδολογίας του δικαίου* και οι σελ. 103-240 (πλην της § 24 [σελ. 223-234]) από το βιβλίο του *Justi atque injusti scientia: Μία εισαγωγή στην επιστήμη του δικαίου*
2. Για όσους έχουν επιλέξει το εγχειρίδιο του Καθηγητή κ. Παπανικολάου: οι σελ. 1-298 από το βιβλίο του *Μεθοδολογία του Ιδιωτικού Δικαίου*
3. Για όσους έχουν επιλέξει το εγχειρίδιο του Καθηγητή κ. Σταμάτη: ολόκληρο το βιβλίο του *Η θεμελίωση των νομικών κρίσεων*